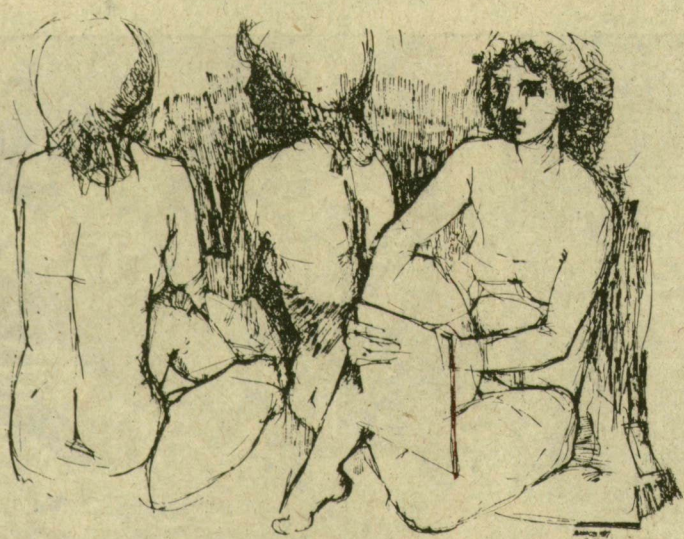

BAKACSI LAJOS RAJZA

LÓDI FERENC

Nyárutó

*A Tisza fölött lóg az eső lába,
a macska-baglyok tar fa ágán ülnek,
a napsugarak sorra mind kihűltek,
s az ősz lefekszik, elmegy a halálba.*

*Sokára lesz, míg rügy fakad az ágon,
a tél közénk áll hófehér ruhában.
Az áttűnő nyár integet utánam,
s egy tücsök is a lila szarkalábon.*

*Majd cinkék jönnek, s hóapók a télben,
s összevetnek, tolluk tükre fényes.
En tudom már, az életem felélem,*

*csak tűnődöm, hogy milyen csalfa fény ez,
mely megfogott az ősznek közeledtén.
Avar közt picit zöldell még a repkény.*

Az egykori homokpiac

A szegedi Tisza-part egyik szakaszának élénk, „nyüzsgő” világa volt 40–50 évvel ezelőtt, de azt megelőzően is az egykori homokpiac.

Tatépítményes, orr- és fakormányozott fahajók voltak a homokfuvárokozás eszközei. Üres állapotban az újszegedi partról kötéllel vontatták a folyásiránnyal szemben — a mérettől és a sodrástól függően — egy, két vagy három ígázott lópar segítségével, miközben az orr- és a tatrészen, mintegy hat méter hosszú farudas lapátokkal egy-egy ember összedolgozva kormányozta, illetve tartotta a szükséges parttávolságban a hajót.

Miután a Maros-torkolat feletti Tisza szakaszról finomszemű falazó homokkal, vagy a Maros déli partján, Deszktől Apátfalváig húzódó homokpadokról élesszemű vakoló homokkal megrakták a hajókat, azok a folyóvíz sodrásával haladtak lefelé.

A homokkal megrakott hajók kikötési helye a mai Várkert előtti, akkor még kövezett rakpart, mintegy száz méteres szakasza volt, az egykori csónakházak között. Ez volt a szegedi homokpiac.

A homok partra szállítása pallókon, fatricskákkal, emberi erővel történt. Egy ember „ingázva” húzta, a másik pedig emelte, illetve tolt a talicskát, mert a part köszegélye lényegesen magasabban volt, mint a hajóoldali felső szintje. A partról kubikosok mintegy négy méter széles és különböző hosszúságú csonkagúllákba „prizmázták” a homokot.

A homokrakatok mellett egy-egy kisebb fabódé állt. Itt lehetett a homokkereskedőtől (vagy megbízottjától) vásárolni.

E század első évtizedeiben három-négy jelentősebb homokkereskedő működött Szegeden. Egyikük Juhász László, a másik Tóth Lajos, de a letehetősebb köztük Tóth Ferenc volt, akinek halála után a vállalkozást özvegye vezette.

A 19. század végén és századunk húszas éveitől a fabárka-hajók nemcsak homokot, de élelmiszereket, iparcikkeket, ömlesztett és csomagolt termékeket is szállítottak, sőt kofahajóként is közlekedtek. Máskor csempész-célzattal járták a vizet Szolnok és Belgrád között. Erről talán Tömörkény István írásai beszélnek legtöbbször és legszívesebben.

A szegedi homokkereskedők szá-

zadforduló körüli „primása” Tóth Ferenc volt, aki emeletes házat a Tisza Lajos (ma Lenin) krt. és a Kálvin tér sarkára építtetett magának és családjának. A kapubejárat (Lenin krt. 33.) maratott táblaüveg-diszítésen ma is látható — részben megsérülve — fahajó képe utal egykori tulajdonosának foglalkozására.

Szeged piacainak világában (kenyérpiac, gabonapiac, paprikapiac stb.) érdemes és érdekes szerepet vitt a homokpiac is, amelynek valami módon történő megörökítése több figyelmet érdemelne.

BÁTYAI JENŐ

Makkosházi Béla, a múzeum főigazgatója előbb átolvastá a napi postát, a folyóiratok megjelölt cikkeit, majd a naptárra nézett. 2087. január 29. Hát igen — feszítette ki mellét — ez a nap is elérkezett. Hónapok óta készült seregnyi munkatársa, régészek, geológusok, restaurátorok, filológusok, archeológusok, ornitológusok, grafológusok tucatjai állították össze az új kiállítás anyagát. A feladatot így foglalta össze a Legfelsőbb Szerv utasításában: kerüljön tárlókba minden olyan jeles érték, amely a magyarság közel 1200 éves Kárpát-medencei történelmét végigkísérte. A hatalmas rendszerezés oka pedig: először érkezik látogató más naprendszerből, hogy híret vihesse egy kicsinyke, de annál jelentősebb nép kultúrájának.

Délelőtt Makkosházi Béla, ahogy gondos gazdához illik, végigjárta a hatalmas termeket. Jelentéseket, beszámolókat hallgatott, s letörölte a legapróbb porszemet is. Ebéd után helyettesei kíséretében elfoglalta posztját a hatalmas, márványdíszekkel ékesített bejáratnál. Nem kellett sokat várniuk. 13 óra 00 perctől bűgött az atomóra, amikor a másik naprendszerből érkezett delegáció vezetője (széles mosolyú, négyfejű és kilenc lábú, ezüst hacukába bújtatott főfilozófus) megrázta mindkét kezét. S negyedóra múlva már Árpád vezér nemrég fölfedezett nemez sátrainak tövében magyargázhatta Makkosházi Béla a honfoglaló magyarok hősi tetteit. 14 óra 00 perckor fejeződött be az Árpád-házi királyok korának ismertetése, majd vérzivataros száradokat idéztek a tablók. Mire el-

Falufigyelő

Aligha vitatható ma már, hogy a községek szerepe ismét növekszik. A gazdasági-társadalmi változások jelenlegi szakaszában a falusi gazdálkodás és életmód feltételei, a településfejlesztés, a népességmegtartás fokozott figyelmet érdemel. A városkörnyéki települések eredményei, gondjai bonyolult kölcsönhatásban vannak Szeged mindennapjaival is, visszahatnak rá. Hogy miként, milyen tendenciákkal, s minő feladatokat adva, arról igyekszik folyamatosan tájékozódni az MSZMP Szeged Városi Bizottsága is. A tavaly ősszel a testület által megvitatott helyzetelemzés és feladatmeghatározás értelmében a törődés, a környező községek életének figyelemmel kísérése és segítése folyamatos. A pártbizottság két fiatal „falujáró” munkatársával Zsoldi Dorottyaival és Nagy Istvánnal arról tájékoztunk, mi igényli mostanában a leginkább a figyelmet a falvak életében.

A város környéki községekben a közelmúltban áttekintették a VII. ötéves tervprogramok időarányos teljesítését, s a további feladatokat, a munkát a társadalmi-gazdasági kibontakozási programhoz igazították. Előtérbe, a legsürgetőbb teendők közé mindenhol az intézményrendszer biztonságos üzemeltetését sorolták. A falukomfortosítást szorgalmazandó, a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazítják a karbantartási, felújítási, beruházási programokat. A legfontosabb feladatok között a legtöbb helyen a gázbevezetési munkáknak van elsőbbsége. Hasonlóan fokozott figyelmet a helyi foglalkoztatási lehetőségek bővítése kap a tervek szerint.

Összefogás

A gázbevezetési programban — s más közművesítési akciók során is — nagy szerepet kap a lakossági összefogás. A községek többségére az aktív társadalmi munkavállalás jellemző. Igaz, a mozgósításba, a szervezésbe jókora energiát kell fektetniük a falvak vezetőinek, de összességében az a tapasztalat, hogy megéri, s tettekre későbbiek a falusi emberek, mint a városiak. Ez segít a gázprogramban is, ami ennek az ötéves tervnek a végére jórészt befejeződik (csak Kübekháza húzódik át a következő tervciklusra). Az életfeltételeket lényegesen kedvezőbbé tevő gázenergia a városkörnyéki települések többségében már biztosítottak látszik. Bördányban, Deszken, Újszentivánon, Tiszaszigeten épül a vezetékhálózat, a tavasszal a szatymaziaknál készül majd a gerincvezeték, a zombói határban pedig már a tanyákra vezetik a gázt. A dóciak gázlánggyújtása után az olaj- és gázipariak újabb segítségére most Domaszék, Röske, Gyálár és Mihálytelek környékén számítanak. Ha központi jóváhagyást kapnának rá, regionális fejlesztéssel szeretnék megoldani a

négy település gázellátását úgy, hogy a meglévő vezetékrendszerre telemechanikus rendszerrel csatlakoznának a Dégáz társadalmi munkában készülő tervei alapján az NKfV-nek segítségével — milliókat spórolva.

A regionális szemlélet, az összefogás lassan-lassan teret nyer. Szatymaz, Bördány, Zsombó együttműködésével vált lehetővé például idén januártól a három falu közös gyermekorvosi szakrendelése. Bördány és Zsombó a határon közösen létesít — mintegy kétfélmillió költséggel — szennytelepet, továbbá szorgalmazták azt, hogy a két községet autóbusszjárat is összekösse. A Előre és a Gyümölcsös Szakszervezetek pedig élelmiszerfeldolgozó közös üzemet akarnak létesíteni, mintegy ötven főnek adva benne munkát.

Próbálkozások

A foglalkoztatási helyi lehetőségeinek bővítését szükségesnek tartják, de új munkahelyeket biztosítani elég nehéz. A gazdaságossági szempontok legtöbbször gátolják a falusi ipari üzemet, melléküzemágak létesítését. S különösen hátrányos helyzetben vannak e téren azok a Szeged környéki települések, amelyekben nincs helyi központi gazdálkodó egység, se szövetkezet, se ipari üzem. A vállalkozási kedv még nem igazán erős, egyfajta várakozó álláspont érezhető. Jó példák azért vannak: Rösken például a Paprikafeldolgozó Vállalat 60-ról 120 főre bővítette levesporokat és Vegetát gyártó üzemét. Kübekháza a Dél-telepített varrőzemet létesített, ahol januártól húszan dolgoznak, de a létszámot bővíteni szeretnék. Szatymazon 10–12 főnek akarnak munkát biztosítani a műbőrvarró üzemben. Ezeket a példákat kívánatos lenne másfelé is követni, aktívabban próbálkozni a helyi munkalehetőségek teremtésével — különös tekintettel a nőkre és a nyugdíjasokra.

Harmincegy...

tűnt a Nap a város fölül, a Más Naprendszer Vendégeit Fogadó Operatív Bizottság vezetője elégedetten tapogatta Makkosházi Béla vállát. „Ez férfimunka volt” — hebegte a dicséretet, pedig még a Pótolhatatlan Kincsek Terme hátravolt. „A szent korona, Mátyás király kedvenc koronája. Szent István jobbja és Dettári Döme bal lába” — mutogatta az igazgató meghatódottságtól könnyes szemmel a magyarság legfőbb értékeit. Majd elcsuklott a hangja. Egy lézerező üveg alatt néhány papírdarab bálult a neves vendégekre.

„Brumagaubotutoa?” — kérdezte a négyfejű, ami köztudomásúan annyit jelent: „Hát ez meg mi a fene?”

„A legnagyobb kincsünk. A felelt magyar gazdaság folyamatoságának, népünk hagyománytisztelőnek egyedülálló szimbóluma” — válaszolta Makkosházi Béla, félig már zokogva.

„Pontosabban?” — tolmácsolták az újabb kérdést.

„Utiszám” — hörögte lelke mélyéről a választ Makkosházi Béla, és sírva várta a hatást. Volt is olyan, hogy az üvegfal adta a másikat.

„Igen, kérem, ez pontosan tíz darab utiszám, hazánk legújabbkori történelméből. Felhívom figyelmüket arra a számról, amely a napidíj rovatban olvasható. Jól látják: 31! Mögötte Ft, amely hazánk fizetési eszközét jelöli.”

Miután észrevette, hogyan ingatja a fővendég mind a négy fejét, magyarázatba kezdett:

„Ezzel a találmánnyal népünk vezetői még a szocializmus első éveiben ajándékozták meg a magyarságot. Történhetett később bármi, győzhettek időlegesen szektások és dogmatikusok, elvonulhattak hazánk fölött a legkeményebb politikai, társadalmi vihar, alakulhattak megszűnhetek minisztériumok, áttérhettünk a direktirányításról indirektre, a kézi vezérlésről komputerre, bevezethettek őseink új, mégjobb, legújabb gazdasági mechanizmust, hitelezhettünk és eladósodhattunk, stabilizálódhattunk és kibontakozhattunk, rendezhettünk árakat, netán véletlenül béreket, gyűrűzhettünk a Duna–Tisza közti olajár-robbanás és infláció, leértékelhettük vágyainkat és pénzünket, de ez, — igen kérem a napidíj! — az maradt. Négyszáz forintos kiemelt fizetésnek örvendő úkapánk nagyapja éppúgy ezt a varázslatos számot karcolta egykor használatos töltőtollával papírra, mint én aki hárommilliót fizetek egy szimpla kávéért. S hogy méginkább érezzék a napidíj nagyságát: ez az a találmány, amely a 100 évvel ezelőtti bruttótlátnál is erősebb volt. Hát nem csodálatos?” — tört ki az immár visszafoghatatlan zokogás az igazgatóból.

De az — bólintott a népes küldöttség minden tagja, majd elindult a menet, hogy megkoszorúzza az Ismeretlen könyvelő sírját. A márványalapon díszelő két egymással boruloló szám — 3 és 1 — úgy bálult a négyfejűre, mindha tudná felbecsülhetetlen értékeit...

BÁTYI ZOLTÁN

Nagyobb tettekre készség, együttműködési hajlandóság, kezdeményező-készség — a regionális szemlélet erősödése szükségeltetik a foglalkoztatási gondok megoldása mellett a kereskedelmi ellátás és a szolgáltatások biztosítása terén is. Mert igaz, hogy a boltkörzszerűsítések, vendég-lőfelújítások, s néhány új üzlet és tanyai bolt nyitása javította az utóbbi hónapokban a kereskedelem és a vendéglátás, a közétkeztetés feltételeit (például Deszken, Sándorfalván, Szatymazon, Domaszéken, Bördányban), a folyamatos, színvonalas ellátásért még van mit tenni. Jónak látszanak e téren például az olyan próbálkozások, amelyek a választék bővítését, a biztonságos hűvelés érdekében az áfészek, a szövetkezetek helyi vágóüzemeire is támaszkodnak. Az együttműködésben még biztosan sok kihasználható lehetőség van. S nemcsak a kereskedelem, hanem a szolgáltatások biztosításában is. A Patyolat falvak szerzte kedvelt mozgó felvevőhelyei-nek mintájára némi ötlettel, szervezéssel, vállalkozással másféle szolgáltatások is, talán még iparosok is, „vándoroltathatók” lennének a községekbe. Mert igaz ugyan, hogy kedvezményes árú iparostelkeket adnak, s a tanácsok más módokon is igyekeznek „fogni” a faluba a mesterekből — a bordányiak például cipészt telepítettek le; a szatymaziak helyet adnak az iparosoknak a szolgáltatóházban; Zsombón fél év alatt tíz fővel nőtt a mesterek száma — mégis alapellátást biztosító szakmákban vannak gondok. S a gondok várhatóan csak szaporodni fognak a gazdaságosság s az adó függvényében.

A szociális, az oktatási, művelődési „alapellátás” terén a regionális szemléletnek egyelőre az előbb említettekénél is kevesebb nyoma van. A város környéki települések „egynileg” rangsorolták és próbálják enyhíteni, megoldani gondjaikat. Rösken például mintegy 1 millió 170 ezer forintra tervezett költséggel a művelődési ház felújításán fáradoznak, figyelembe véve a lakossági igényt, közel 600 fős lakodalmas konyhát terveznek. Zsombón ugyancsak a művelődési ház felújítása van soron idén: s építeni szeretnének egy olyan épületet is, amiben helyet kapna szolgálati lakások mellett a posta, a patika és a körzeti megbízott. Kübekháza az általános művelődési központ szervezése van napirenden. Sándorfalván idén az iskola gázellátását és a könyvtár áttelepítését szeretnék megoldani. A szatymaziak szabadidőközpontot terveznek a lovasiskolánál. Domaszéken augusztusra szeretnének felépíteni négy tantermet és könyvtárat. Bördányban további felújítások vannak soron, (a posta után az egészségház, művelődési ház), a régi óvoda átalakításával 50 gyerek iskolai oktatását szeretnék megoldani, az öregeknek 20 fős napközit létesítenek, ami egyben szociális gondozóközpont is lenne. Deszken a moziépület, s vele együtt a néptáncgyűjtés gondjaitól szeretnének ez évben megkönnyebbülni.

Segítés

A tervek, elképzelések megvalósítása, a községek „üzemelésének” biztosítása, az ellátás fejlesztése, a komfortosítás, a népességmegtartó erő fokozása, a helybéli munkavállalási lehetőségek, a művelődési kínálat bővítése persze nemcsak magukon a községeken múlik. Erőfeszítéseikre folyamatosan figyelni kell, törődni szükséges velük, segíteni kell kibontakozásukat. Például úgy, hogy a város környéki bizottság igazi konzultatív fóruma legyen a települések vezetőinek, s a felsőbb szerveknek, ami segíti a regionális szemlélet erősödését, az együttműködést. Vagy például úgy, hogy a városi, megyei tanácsai és pártszervezetek nagyobb szerepet vállalnak a kooperáció erősítésében, a személyes kapcsolatok javításában. A kezdeményezések felkarolásában. Felismerve azt, hogy a város környéki települések fejlesztése, népességmegtartó erejük fokozása olyan társadalmi-gazdasági feladat, amit napjainkban egyre jobban előtérbe kell helyezni. S nemcsak a helyi tanácsoknak, munkaadóknak, a megyei szövetkezeti szövetségnek, hanem mindenkinek, aki tehet érte valamit.

SZABÓ MAGDOLENA